

Kuopion kaupungin lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kuntouttavan työtoiminnan annetun lain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia kuntouttavasta työtoiminnasta niin, että kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä ja tuottamista koskevaa säätelyä tarkennettaisiin. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi kuntouttavan sisältöä koskeva säännös. Laissa korostettaisiin, että kuntouttavaan työtoimintaan tulee aina sisältyä myös henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä mahdollisesti annettava tuki ja ohjaus voitaisiin hankkia tätä palvelua tuottavalta yritykseltä tai yksityiseltä elinkeinoharjoittajalta. Myös aktivointisuunnitelmaan ja monialaiseen työllistymissuunnitelmaan tulisi kirjattavaksi kuntouttavan työtoiminnan tavoite sekä henkilölle annettava tuki ja ohjaus kuntouttavan työtoiminnan aikana.

Lausunto pyydetään toimittamaan sosiaali- ja terveysministeriöön pe 14.12.2018 mennessä osoitteisiin susanna.rahkonen@stm.fi ja kirjaamo@stm.fi. Lausunnoissa tulee käyttää viitteitä STM090:00/2018 ja STM/3291/2018.

Kuopion kaupunki pitää luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta oikeansuuntaisena avauksena kuntouttavan työtoiminnan uudistamiseksi. Kuntouttavan työtoiminnan määrittely laissa palveluksi toiminnan sijaan on hyvä muutos, sillä palvelu terminä kuvaa paremmin sitä kokonaisuutta, jonka kuntouttava työtoiminta muodostaa. Myös tarkennus aktivointisuunnitelman kirjauksista on perusteltu ja oikeansuuntainen. Kuntouttavan työtoiminnan tulee aina olla tavoitteellista ja asiakasta eteenpäin vievää. Tavoitteen sekä tuen ja ohjauksen määrittely jo aktivointisuunnitelmassa toiminnan kuvauksen ja toimintapaikan ohella on hyvä lisäys palvelukokonaisuuden tavoitteellisuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Esitysluonnoksessa pyritään selkeyttämään palvelun tuottamiseen ja järjestämiseen liittyviä rajoituksia. Tarve asian tarkemmalle määrittelylle onkin ilmeinen. Asiaan on Kuopiossa törmätty etenkin muualla kuin kotikunnassaan asuvien jälkihuoltonuorten kohdalla. Kuntien keskenään erilaiset käytännöt ja määrittelyt sekä erilaiset sopimuskäytännöt palvelun tuottamisessa ovat välillä selkeästi hidastaneet asiakasprosessien toteuttamista ja mutkistaneet asioista sopimista. Tulkintaohjeita ei ole ollut aina saatavilla edes sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Esityksen mukainen kuntouttavan työtoiminnan sisällön tarkempi määrittely on hyvä alku palvelun uudistamiseksi. Nykyisen lainsäädännön mukaan kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on parantaa henkilön elämänhallintaa ja luoda edellytyksiä työllistymiselle sekä julkisiin työvoimapalveluihin osallistumiselle. Hallituksen esityksessä (HE184/2000) korostetaan, että kuntouttavan työtoiminnan on kaikin keinoin tuettava henkilön työmarkkinoille pääsyä. Kuopion kaupunki pitää hyvänä, että esitysluonnoksessa kuntouttavan työtoiminnan sisältöä määritellään kuuluvaksi erilaisia henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluja. Esityksen mukaan palvelu voidaan toteuttaa yksilö- ja ryhmämuotoisena toimintana erilaisissa toimintaympäristöissä. Uusi määrittely vahvistaa jo kunnissa käytössä olevia toimintatapoja ja palvelumalleja ja on näin ollen perusteltu.

Esitysluonnoksessa tuodaan kuntouttavaan työtoimintaan uutena elementtinä tuki ja ohjaus. Tämä on selkeä parannus olemassa olevaan kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännölliseen määrittelyyn. Kuopion alueen työllisyyskokeilussa on päästy testaamaan osana työelämäkokeilua vastaavanlaista henkilön yksilöllisistä tarpeista lähtevää ammatillista tukea, ohjausta ja valmennusta, mistä varsinkin Kuopiossa on hyvät kokemukset. Esitysluonnoksessa tuen ja ohjauksen hankkiminen mahdollistetaan perustellusti myös yritykseltä ja yksityiseltä palveluntuottajalta. Kuopion kaupunki pitää tätä erityisen hyvänä uudistuksena.

Ohjaus ja neuvonta -osion lisääminen kuntouttavaan työtoimintaan voi parhaimmillaan lisätä merkittävästi kuntouttavan työtoiminnan laatua ja vaikuttavuutta sekä edistää asiakkaiden työelämäpolkujen löytymistä. Tuen ja ohjauksen lisääminen velvoittavaan lainsäädäntöön lisää kuitenkin selkeästi kuntien tarvetta panostaa ko. palvelun järjestämiseen sekä nostaa kuntouttavan työtoiminnan tuotantokustannuksia tuotantotavasta riippumatta. Kuopion kaupunki esittääkin, että toimintapäiväkohtainen valtionkorvaus nostetaan lakimuutoksen yhteydessä nykyisestä 10,09 eurosta 30 euroon toimintapäivää kohden.

Kuopion kaupunki katsoo, että kuntouttava työtoiminta kaipaa kokonaisvaltaista uudistamista. Hyvän pohjan tälle kokonaisuudistukselle antaa TEOS -työryhmän loppuraportti. Kokonaisuudistus tulisi aloittaa palvelun nimen muuttamisella, sillä asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan palvelun nimenä heitä leimaavana. Kuopion kaupunki myös jakaa esitysluonnoksessa esiin nostetun huolen kuntouttavan työtoiminnan heikosta vaikuttavuudesta sen pääasiallisen tavoitteen työllistymisen edistämisen näkökulmasta. Nykyisellään kuntouttavasta työtoiminnasta on voinut muodostua joillekin henkilöille eräänlainen pussin perä ja hyväksytyt keino pysytellä työmarkkinoiden ulkopuolella. Näin ollen palvelun sisältöä ja tavoitetta työllistymistä edistävänä palveluna olisi toivottavaa vielä esityksessä korostaa. Kokemukset Kuopion alueen työllisyyskokeilusta vahvistavat käsitystä siitä, että palvelulla olisi myös hyvä olla selkeä määräaika. Se napakoittaa asiakasprosessia ja tekee palvelusta selvästi tavoitteellisempaa.

Edellä esitettyyn liittyen Kuopion kaupunki pitää myös tärkeänä, että kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen rajapintaa määriteltäisiin lainsäädännössä selkeämmin. Kuntien välillä kuntouttavan työtoiminnan käyttötarkoitus ja sisällöt vaihtelevat suuresti. Joissakin kunnissa sosiaalisen kuntoutuksen tilalla voidaan järjestää pääsääntöisesti kuntouttavaa työtoimintaa taloudellisin perustein. Ilman tarkempaa määrittelyä ja säätämistä asiakkaiden yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet hyvään sosiaalihuoltoon ja kuntouttavaan työtoimintaan ovat vaarassa jäädä toteutumatta.

Kuntouttavan työtoiminnan laissa säädetään, ettei kuntouttavaa työtoimintaa voi hankkia yritykseltä. Perusteluissa nostetaan esille mm. se, että kuntouttava työtoiminta ei saa korvata työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä ja että palvelu on sosiaalipalveluna perusteltua järjestää kunnan eri yksiköissä. Tähän ei olla luonnosesityksessä tekemässä muutosta muutoin kuin tuen ja ohjauksen osalta. Kuopion kaupunki toteaa, että tälle linjaukselle on ollut perusteensa vuonna 2000, mutta ei enää 2020-luvulle tultaessa. Vuonna 2000 tapahtuneen lain säätämisen jälkeen kunnat ovat yksityistäneet suurena määrinä juuri niitä työvoimaintensiivisiä tehtäviä, joihin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat aiemmin sijoittuneet. Tämä on merkittävästi vaikeuttanut kuntouttavan työtoiminnan paikkojen löytämistä kunnan sisäältä, eikä kolmannen sektorin toimijoilla, seurakunnissa tai valtiolla ole korvaavia tehtäviä tarjolla. Lisäksi tulee huomioida, että kuntouttavan

työtoiminnan tehtävien tulee olla luonteeltaan avustavia tai ohjatusti suoritettavia, jolloin kuntouttavan työtoiminnan kautta ei voida hoitaa pitkäkestoisesti ammattiosaamista vaativaa työtä. Kielto ei siis ole asiakkaiden edun mukainen ja se rajoittaa mahdollisuuksia valmentaa ja ohjata asiakkaita kohti työllistymisen tavoitteita.

Kuopiossa on voitu kokeilla yritysten mukanaoloa työelämäkokeilussa, eikä se ole vastoin ennakko-odotuksia johtanut voittoa tavoittelevien yritysten laaja-alaiseen käytön lisäämiseen. Yritysten rooli kuntouttavassa työtoiminnassa tulee nähdä merkittävänä mahdollisuuksien lisääjänä etenkin asiakkaan palveluprosessin loppuvaiheessa, jolloin voidaan hakea tuntumaa ns. oikeisiin työpaikkoihin ja kasvat-
taa motivaatiota mm. oman osaamisen kehittämiseen. Yritysten mukanaoloa asiakkaan työllistymispolulla tarkasteltaessa tulee huomioida myös se, että kuntout-
tavan työtoiminnan aikana asiakkaalle maksettavat etuudet eli bussikort-
ti/matkakorvaus sekä kulukorvaus/toimintarahat ovat paremmat kuin yrityksissä
järjestettävässä työkokeilussa. Näin ollen asiakkaat ovat kieltäytyneet siirtymästä
yrityksiin työkokeilun kautta etuuksien huononemisen takia. Edellä esitetyn pe-
rusteella Kuopion kaupunki esittää, että kuntouttavan työtoiminnan toteuttaminen
mahdollistetaan rajoitetusti (esim. enintään 6 kk) myös yrityksissä ja yksityisillä
elinkeinonharjoittajilla.